

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi eurooppalaisen vammaiskortin ja eurooppalaisen vammaisten henkilöiden pysäköintiluvan vahvistamisesta (COM(2023) 512 final)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi eurooppalaisen vammaiskortin ja eurooppalaisen vammaisten henkilöiden pysäköintiluvan vahvistamisesta (COM(2023) 512 final) (U 61/2023 vp): Asia on saapunut liikenne- ja viestintävaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Juuso Suomento, liikenne- ja viestintäministeriö
- erityisasiantuntija Tea Hoffrén, sosiaali- ja terveysministeriö
- erityisasiantuntija Tuomas Leppo, sosiaali- ja terveysministeriö
- erityisasiantuntija Marjo Immonen, Liikenne- ja viestintävirasto
- pääsihteeri Anni Kyröläinen, Vammaisfoorumi ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Ahvenanmaan maakunnan hallitus

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei huomautettavaa:

- Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus

Komissio antoi 6 päivänä syyskuuta 2023 ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi koskien eurooppalaista vammaiskorttia ja vammaisten henkilöiden pysäköintilupaa (COM(2023) 512 final).

Valiokunnan lausunto LiVL 13/2023 vp

Eurooppalaisen vammaiskortin kehittäminen on yksi seitsemästä EU:n vammaisten henkilöiden oikeuksien strategian 2021—2030 mukaisista lippulaivahankkeista. Strategian tavoitteena on varmistaa vammaisten henkilöiden täysipainoinen osallistuminen yhteiskunnan toimintaan.

Komissio ehdottaa eurooppalaisen vammaiskortin käyttöönottoa ja nykyisen vammaisille henkilöille tarkoitetun eurooppalaisen pysäköintiluvan vahvistamista kaikissa jäsenmaissa.

Eurooppalainen vammaiskortti olisi tunnustettu todiste vammaisuudesta kaikkialla EU:ssa, ja sillä saisi yhtäläiset erityisehdot ja -kohtelun julkisissa ja yksityisissä palveluissa, kuten liikenteessä, kulttuuritapahtumissa, museoissa, urheilu- ja vapaa-ajankeskuksissa tai huvipuistoissa kuin kyseisessä maassa asuvat henkilöt, joilla on siellä tunnustettu vammaisasema.

Pysäköintilupa oikeuttaisi maassa vierailevan vammaisen henkilön, jolla on oman maansa myöntämä eurooppalainen pysäköintilupa, yhtäläiseen erityiskohteluun pysäköintiehdossa ja -paikoissa. Ehdotus sisältää yhteiset säännöt ja edellytykset, jotka koskevat eurooppalaisen vammaisten henkilöiden pysäköintilupaa. Ehdotus sisältää myös yhteisen mallin, jota kaikkien jäsenvaltioiden on käytettävä ja joka korvaa kaikki olemassa olevat kansalliset vammaisten henkilöiden pysäköintiluvat.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää tärkeänä EU-tason toimia, joilla edistetään YK:n vammaisyleissopimuksen toimeenpanoa. Suomen vammaispolitiikka perustuu perus- ja ihmisoikeuksiin ja niiden turvaamiseen. Perustuslain ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen mukaisesti vammaispolitiikan kulmakivet ovat vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys, osallisuus yhteiskunnassa ja päätöksenteossa, itsemääräämisoikeus, esteettömyys, oikeus itsenäiseen elämään sekä tarvittavat yksilölliset palvelut ja tuki.

Valtioneuvosto kannattaa eurooppalaisen vammaiskortin ja vammaisen henkilön pysäköintiluvan käyttöönottoa kaikissa jäsenmaissa. Niiden avulla voidaan edistää vammaisten henkilöiden vapaata liikkuvuutta EU:ssa.

Direktiivin ehdotettu soveltamisala on varsin laaja ja jossain määrin tulkinnanvarainen. Palvelujen osalta soveltamisalaan kuuluvat kaupalliset toiminnot (SEUT 57) ja henkilöliikenteen palvelut. Valtioneuvosto katsoo, että direktiivin soveltamisalaa olisi hyvä neuvottelujen edetessä tarkentaa. Lähtökohtaisesti maassa lyhytaikaisesti vierailevien tai oleskelevien henkilöiden kannalta keskeiset palvelut tulivat katetuksi vammaiskortin pilottihankkeessa käytössä olleella soveltamisalalla, joka kattoi liikenteen, kulttuurin, vapaa-ajan ja urheilun. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että sekä sosiaali- että terveyspalvelut rajataan soveltamisalan ulkopuolelle.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että ehdotus ottaa huomioon jäsenmaiden erilaiset järjestelmät ja lähestymistavat vammaisuuden määrittelyyn ja palveluiden ja etuuksien myöntämiseen. On hyvä, että direktiivi jättää vammaisuuden arvioinnin kansalliseen toimivaltaan.

Vammaisuus on määritelty direktiivissä YK:n vammaisyleissopimuksen mukaisesti. Sen mukaan vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on ”sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henki-

Valiokunnan lausunto LiVL 13/2023 vp

nen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa.” Tämä vammaisuuden määritelmä ottaa huomioon ympäristön esteet ja sen, että vammaisuus määrittyy suhteessa niihin.

Suomen kansallisessa lainsäädännössä ei ole yhtä vammaisuuden määritelmää. Eri palveluissa ja etuuksissa on erikseen määritellyt kriteerit tai myöntämisedellytykset. Esimerkiksi vammaispalveluissa palveluntarvetta arvioidaan yksilöllisesti suhteessa haettuun palveluun, jolloin huomioidaan yksilöllisen tarpeen lisäksi vammaisyleissopimuksen mukaisesti myös vamman ja ympäristön suhde.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että esitys huomioi ja mahdollistaa edellä mainitut kansalliset lähtökohdat. On tärkeää, että direktiivillä luotava vammaiskorttijärjestelmä on YK:n vammaisyleissopimuksen vaatimusten mukainen ja vammaiskortin saa vammaisyleissopimuksen tarkoittamat vammaiset henkilöt kansallisesti määriteltujen kriteerien tai tarpeenarvioinnin perusteella. Sujuvan kansallisen toimeenpanon varmistamiseksi direktiiviehdotuksessa on hyvä huomioida, että kaikissa jäsenmaissa ei ole palvelujärjestelmässä määriteltä yleistä vammaisstatusta, jonka perusteella palvelut, etuudet ja tukitoimet myönnettäisiin.

Suomen vammaiskorttipilotissa korttiin on sisällytetty A-symboli osoittamaan henkilön tarvitsevan avustajaa. Käytännössä monet palveluntarjoajat tarjoavat avustajalle ilmaisen sisäänpääsyn silloin, kun henkilöllä on A-merkinnällinen vammaiskortti. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että tämä ominaisuus voidaan säilyttää myös direktiiviä toimeenpantaessa. A-merkinnän käyttöönotto kaikissa maissa yhtenäisesti voisi edistää yhdenvertaista kohtelua matkustettaessa jäsenmaasta toiseen ja poistaa palveluntarjoajien huolta kortin väärinkäytöstä.

Vammaiskortista ja sen käyttökohteista eri maissa on tärkeää olla saatavilla tietoa esteettömästi, helposti ja kattavasti.

Valtioneuvosto katsoo, että vammaiskortin toimeenpanoon liittyvät yksityiskohdat, kuten voimassaoloaika ja myöntämisedellytykset, on tarkoituksenmukaista jättää kansallisesti määriteltäväksi. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että vammaiskortilla saatava erityiskohtelu jää kansallisesti tai toimijakohtaisesti määriteltäväksi.

Valtioneuvosto kannattaa ehdotuksen tavoitetta eurooppalaisen vammaisten henkilöiden pysäköintiluvan yhdenmukaisemmasta vastavuoroisesta tunnustamisesta luvanhaltijan matkustaessa tai vieraillessa toisessa jäsenvaltiossa.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että pysäköintilupa sisältää vain luvan myöntämisen kannalta välttämättömät luvanhaltijan henkilötiedot.

Valtioneuvosto katsoo, että ehdotettu eurooppalaisen vammaisten henkilöiden pysäköintiluvan yhtenäinen malli on kannatettava, mutta osa sisällön yksityiskohdista, kuten kuva ja allekirjoitus, tulisi jättää vapaaehtoisiksi tai kansallisesti päätettäväksi. Tämä mahdollistaisi joustavammat käytännöt pysäköintiluvan sähköiselle hakemiselle. Valtioneuvosto pitää tärkeänä ylläpitää sähköisten palveluiden saatavuutta pysäköintikortin kohderyhmä huomioiden.

Valiokunnan lausunto LiVL 13/2023 vp

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että direktiivin täytäntöönpanotoimia varten varataan riittävästi aikaa.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

(1) Valiokunta katsoo, että ehdotukset ovat omiaan edistämään vammaisten henkilöiden yhdenvertaisia liikkumismahdollisuuksia Euroopan unionin alueella sekä mahdollisuuksia osallistua täysipainoisesti yhteiskunnan toimintaan. Saadun selvityksen mukaan ehdotus edistää myös YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen toimeenpanoa. Valiokunta pitää näin ollen ehdotuksen vaikutuksia kannatettavina sekä tasapuolisten liikkumismahdollisuuksien että viranomaisvalvonnan toimivuuden näkökulmasta. Saadun selvityksen mukaan sääntelyä ei sovelleta sosiaaliturvaan.

(2) Asiantuntijakuulemisessa on pääosin pidetty hyvänä, että sekä eurooppalaisen vammaiskortin että vammaisten henkilöiden pysäköintiluvan myöntämisen edellytykset on jätetty ehdotuksessa kansallisesti päätettäväksi. Valiokunta pitää lähtökohtaisesti tärkeänä, että ehdotuksessa otetaan huomioon kansalliset erityispiirteet ja kansallisia järjestelmiä koskevat eroavaisuudet.

(3) Saadun selvityksen mukaan direktiiviehdotuksessa ei ole tuotu esille sähköisen vammaisen pysäköintitunnuksen toiminnallisuuksia, vaan määrittely on jätetty direktiivin perusteella annettavan delegoidun säädöksen varaan. Asiantuntijakuulemisessa tähän on osin suhtauduttu varauksella sillä perusteella, että sähköisen tunnuksen käyttöön liittyvät määritelmät olisi tarpeen olla jäsenvaltioiden tiedossa ennen ehdotuksen hyväksymistä. Valiokunta toteaa, että vammaiskortteihin ja vammaisten henkilöiden pysäköintilupiin liittyvien viranomaistehtävien resurssien riittävyydestä tulee huolehtia sääntelyn kansallisessa toimeenpanossa.

(4) Valiokunta pitää myös erittäin tärkeänä, että yhtenäisten käytäntöjen varmistamiseksi korttien ja pysäköintilupien uudistuksesta tiedotetaan kattavasti ja esteettömästi.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Liikenne- ja viestintävaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan edellä esitetyin painotuksin.

Valiokunnan lausunto LiVL 13/2023 vp

Helsingissä 14.11.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Jouni Ovaska kesk
varapuheenjohtaja Timo Furuholm vas
jäsen Pekka Aittakumpu kesk
jäsen Marko Asell sd
jäsen Atte Harjanne vihr
jäsen Petri Huru ps
jäsen Aleksi Jäntti kok
jäsen Terhi Koulumies kok
jäsen Jani Mäkelä ps
jäsen Pinja Perholehto sd
jäsen Anne Rintamäki ps
varajäsen Johan Kvarnström sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Juha Perttula